

ging, dweepzieke
erke, op de eerste
peeren de ernstig
st. Maar diezelfde
een: en dien het
Hoor nu de plot-
leze tweede zins-
druks beslaat als
monosyllaben, be-
rd, schavot, bloed,
of eenige letter-

...
: Dat in de latere
schonen aanloop
i de tweede helft:
geleidt, is meer

de anabaptistische
slapen, waartegen
Zoo zwaar het
diagnose wordt
het zich, zoodra
succes) aangebom-

sluitend jambisch

et algehele mis-
ook op muzikaal
he bôtheid wordt
hoe de geniale
acht, juist door
worden; iets wat
et récht verbeurde
klagen, wie met
in vermoed had.

872, wordt Rome
st verweten. Maar
is de kwalijk be-
ig en onstuimig
gerijpte beslistheid
uwe wereld reikt

ve log of ondoor-
en aan het einde
isme van aesthe-
ist door Roomsche
ie met eigen hand
e Roomsche aan-
rustig: dient tóch

me's adres is de
licht.

edeelte de tegen-
f en het veer-
laatsen zin. De
opgelegd: gevan-
jambisch effect
aet vermoordde
dactylen zwaar-
kon zich zoiets

met een kort
orheen, door den
or een hem door
rije Universiteit
il meesterlijk, het
is niet meer de
Een enkel voor-

steren, dat deze
existentie, waar-
leiding mocht
niversitaire leven

ipieële optreden,
ften ging, bleek

eeft teruggetrok-
me trager gaat?

iding te brengen
eene en schoon-
geschenken aan
elijke een object
Dit was niet met
zelf rhythmisch-
rang, heeft dien
lit gebied terug-

nomie zoo hard-
is misteekend als
toont bijzondere
n den perioden-
overeenstemming
efische studenten
e training. Wars
laat hij bij het

zijn twee achteren-
zelfs iets meer.
rith his own hand)

Paris (x.) p. 344

schrijven zich leiden door een fijn gevoel voor even-
wicht en harmonie.

Kuyper, dien we onwillekeurig zien als derde in de
rij, toont in iederen zin souvereine taalheerschings-
ook, zooals we poogden te illustreeren, ten aanzien van
die kunst, waarbij het „maat"-begrip al heel nauw is
betrokken: de kunst van de rhythmiek. Als Calvinist
zag hij de betekenis en de waarde van den „vorm",
in den ruimsten zin des woords genomen, helder in.
Aanzie den Vader der lichten! zoo roept hij zijn
studenten toe¹⁾. Is in zijn schepping dan ooit de
vorm afwezig, en is niet bij het kleinste blad en het
nietigste insect die vorm op het kunstigst afgewerkt? ...

De vorm is de hydraulische hoer, waarmee hetgeen
ge de maatschappij straks te zeggen hebt, er bij haar
in moet ... Ge kunt er niet buiten, daar hangt Uw
opgang, Uw toekomst, Uw invloed aan. Die zal over
de vraag beslissen, of ge in de wereld der wetenschap
kracht verspillen of kracht tot haar doel brengen zult;
dat wil zeggen, of ge aan uw van God gegeven roeping
zult beantwoorden, of die roeping zult versaken.

K.

R. J. D.

15) *Scolastica* I (1889), p. 28/9.

Dr Kuyper over Romanliteratuur.

Het is van algemeene bekendheid, dat Kuyper
in zijn *Confidentie* een roman, de Erfgenaam van
Redelyffe van Miss Yonge, roemt als het middel,
dat God heeft gebruikt om hem te doen breken
met zichzelf. Al lezende heeft hij zijn bewondering
voelen toenemen voor één der hoofdfiguren die
in eigen kracht en bij eigen kunnen leefde. De
uitbeelding van de geestelijke ontreddering waar-
toe dit leidde, en van het doorbreken der genade
in dit hoogmoedig verzondigde menschenleven
heeft Kuyper op het keerpunt van zijn eigen
leven gebracht. Zoo kon hij spreken van een
roman, die, niet in waarde, maar in betekenis
voor zijn leven, naast zijn Bijbel stond.

Minder bekend is dat mede deze ervaring later
voor hem aanleiding is geweest om in een artikel-
reeks voor de *Romanliteratuur* aandacht te
vragen¹⁾. Hij constateerde in onze kringen een
verwarde stemming tegenover den roman als
gevolg van gebrek aan helder inzicht. Er waren
er die alle romans uit den boeze vonden, an-
deren, die er heimelijk van genoten, terwijl ook
sommigen het kwade verwerpend, met het goede
hun profijt deden. Daarom vond Kuyper het
noodig de romanliteratuur in haar wezen toe
te lichten, ten einde bij dit licht der wetenschap
onze houding als Christen ook tegenover dit
levensverschijnsel te bepalen.

Het probleem is niet verouderd. Ook de drie
genoemde categorieën zijn in onze kringen nog
te vinden. De eerste groep zal, sinds Kuyper
zijn artikelen schreef, geslonken zijn, de tweede
is zeker belangrijk uitgebreid; de behoefte aan
verheldering van inzicht is er te nijpend door
geworden. Zij is thans ook dringender dan toen
voor de nog steeds kleine, te kleine groep onder
ons die met oordeel schiftend ernst maakt met
haar romanlectuur. De bedoeling van dit artikel
is geen andere dan door het volgen der groote
lijnen van Kuypers beoog even de aandacht te
verlevendigen voor beschouwingen die in oude
weekbladen begraven liggen, terwijl ze toch ook
voor het heden nog de moeite der overweging
zeker waard zijn.

De schrijver wil zich niet ophouden bij de
vraag of een roman als verzonnen verhaal leugen-
achtig is en daarom zondig. Een roman ontstaat
door het vermogen der verbeelding. Jezus zelf
maakt daarvan gebruik in Zijn beeldspraak en
gelijkenissen.

Ook het verwijt dat de roman zedeloos is,
gaat niet op. Slechte romans zijn niet slechts
zedeloos maar demonisch. Tegenover de gift-
planten staan echter ook edeler bloemen.

De oude bedenking dat het lezen van romans
tot verslaafdheid leidt, is evenmin afdoende. Mis-
bruik heft het gebruik niet op. Als er winst in
kan ziltten, dan zal de zonde in het gebruik door
geestelijke kracht moeten bezworen worden.

Om nu den roman van beter gehalte in zijn
wezen toe te lichten, moet men eerst terug gaan
op het Heldendicht, omdat het Heldendicht ziel-
kundig en historisch als de moeder van den roman
is te beschouwen. Dit terug gaan op het Helden-
dicht is noodig om het opkomen der romanlite-
ratuur te verklaren en om aan dien overgang
van Heldendicht in roman en novelle den hoogen
kunstregel te ontleenen. Daartoe moet men echter
eerst stilstaan bij de vraag, wat men onder
dichten in het algemeen heeft te verstaan.

Dichten is scheppen, dichten is een wereld uit
zijn eigen geest voortbrengen, dichten is uit de
goudmijn onzer verbeelding schatten uitstellen,
die op het zien verrukken en bezielen.

„Aan den voet der pyramiden".

Wanneer na den val van het ministerie in 1905, Kuyper
zijn reis „om de oude wereldzee" maakt, wordt hij nog achter-
volgd door den spot zijner tegenstanders, die hem aan den
voet eener pyramide nog eens tusschen de „zinnen" zet en
hem dan het woord, dat Napoleon eens tot zijn soldaten sprak,
op de lippen legt, maar dan overgezet in de „tale Kanaans":
„Mannen-broeders! van deze hoogten zien zestig eeuwen op
u meer...."

De vraag is nu, of de dichtkunst alleen maar
aangename gewaarwording verschaft, of een van
God haar aangewezen taak, een van God haar
gestelde roeping heeft. Doel zij iets wat gedaan
moet worden, en wat geen ander kan doen
dan zij?

Een dichter nu is een gave Gods aan zijn
land en volk. Sommige dichters zijn door God
aan de menschheid gegeven. Dit geldt voor alle
wereldberoemde dichters, als we niet vragen naar
hun geest, maar letten op hun formeele positie.
Zij hebben gezongen voor de menschheid. Van
Vondel, Bilderdijk, Da Costa, kan dat niet gezegd
worden, al is dit bijna uitsluitend te wijten aan
het beperkte van ons taalgebied; toch zijn ook
zij een gave Gods aan ons land. Ook minder
grote dichters zijn een gave Gods, ook zij zijn
mensen die God voor ons verwekte.

Dichters zijn gegeven voor een taak die ze te
vervullen hadden, met een roeping die ze had-
den te volgen. Die roeping moet gezocht worden
in hetgeen ze teweegbrengen in den kring waar-
voor ze zingen. Waarlijk dichter is men dan
eerst, als men aan de menschheid, aan een volk,
aan een bepaalden kring in een volk, een gave
Gods priesterlijk bedient. Er moet dus een be-
hoefte in het volk leven aan iets, wat anderen
aan dat volk niet geven kunnen en dat juist zij
wel in hun zangen aanbieden, omdat God er hen
exceptioneel voor bewerkte.

De behoefte die de dichter bevredigt, moet dus
een algemeen menschelijke zijn, d.w.z. die in onze
menschelijke natuur, in onze positie als mensch
schuilt. Deze behoefte nu komt op uit de tegen-
stelling waarin we als mensch ons bevinden tegen-
over de machten om ons heen. Er is een tegen-
stelling tusschen ons ik als mensch en tusschen
al hetgeen ons omringt en bevangt, ons drukt,
ons insluit en als de groote macht van het
leven tegenover ons staat. Zoo is het in de wereld
van buiten, zoo is het in de wereld binnen in
ons. Er is in ons hart een ideaal begeeren waaraan
de werkelijkheid niet beantwoordt. Tegenover
die disharmonie staan wij machteloos, zij het
ook dat wij er tegenin worstelen met ons geloof.
Dat geloof vraagt dan om uitdrukking en die
uitdrukking vindt het in tranen en gebeden, vindt
het in de taal der wijsheid en des indenken.
Maar dat alles schept nog niet de begeerte, alle
tegenstelling voor ons opheffende realiteit. Nu
zendt God ons de groote dichters die persoonlijk
uit eigen leed tot het lijden der menschheid zich
uitbreiden en in hun machtigen geest de ver-
zoening eener hoogere harmonie vinden. Door
de „verbeelding" vormen zij eerst plastisch die
verzoende realiteit in hun eigen ziel; dat plas-
tisch beeld weten zij zóó voor ons in taalmetaal
te gieten, dat ieder die dat woord verstaat, uit
dat woord het beeld in zijn eigen ziel over-
brengt, om ook zelf zich in die gevonden harmonie
te verlustigen, er door getroost, gesterkt en be-
zielt te worden. Taak der poëzie is door eigen
finjevoeligheid de worsteling van het arme
menschenhart scherp te voelen, uit die eigen wor-
steling op te klimmen tot de algemeene trek die
er in spreekt en daarna dat algemeene, maar
nu verzoend, te boetseeren in het concrete beeld
der phantasie.

Doch ook afgescheiden van de heftige worsteling
die in zonde en ellende tevoorschijn treedt, is
er zulk een worsteling, zij het ook van minder
heftigen aard, reeds in alle menschelijk leven
als zoodanig. Wij staan tegenover de macht der
natuur. Wij gevoelen de spanning van den tijd
tegenover verleden en toekomst. De veelheid der
verschijnselen staat tegenover ons eenheidsbesef.
De eeuw is in ons hart gelegd en elk uur on-
vlucht ons. Wij bezitten besef van het alom-
tegenwoordige en zien ons leven uiteengeworpen.
Er is strijd tusschen wat God ons gehengt en

wat wij zelf besluiten. Zoo is ook buiten de
zonde ons denken en voelen gedurig verward
in allerlei tegenstellingen die niet passen op de
innerlijkste behoeften van ons hart.

God heeft nu de groote dichters, die dit alles
met ons en voor ons gevoelen, maar in wier
machtige geest het heerlijke kunnen, de macht
der kunst is, om over die tegenstellingen te trium-
feeren en den gewonnen triomf in ons hart over
te zingen en zoo vrede, verheffing en bezieling
over te storten in het verborgen leven van ons
gemoed.

Zoo'n dichter kan niet zwijgen. Zoo God een
dichter geeft, zoo drijft Hij zelf hem aan, anders,
maar toch op soortgelijke wijze, als de profeten
van ouds.

Zonde kan hem doen ondergaan, maar dat raakt
niet zijn poëtisch, dat raakt zijn zedelijk bestaan.
Hij kan de gave tegen God keeren en in diens
van Satan stellen, maar ook dan is niet zijn
dichterlijk bestaan in het spel, maar zijn religieus
bestaan tegenover zijn Schepper en God.

Ten deele hebben ook andere kunsten een ver-
wante roeping, maar voor deze heilige roeping
is de dichter de kunstenaar bij uitstekendheid.
De dichter is de vrijgeborene die met niets dan
wat hij zelf in zich heeft zijn heerlijke taak
volbrengt: met zijn fijn gevoel, met zijn slep-
pende verbeelding, met zijn machtig woord.

Uit de omschrijving van dichtkunst volgt dat
een in proza verlicht verhaal ook dichtkunst
is. Om de beteekenis hiervan te peilen is het
echter noodig uit te gaan van het heldendicht of
epos. Het epos — de naam beteekent woord —
heeft zijn benaming ontleend aan de tegenstelling
tusschen daad en woord. De daden worden aan
de vergeetelheid ontrukkt door ze een vaste, duur-
zame gestalte te laten aannemen in het woord.
Vandaar de drang om de daden in het woord te
doen voortleven. Die drang gold alleen voor
daden van groote beteekenis. Daartoe werden
eerst de daden der helden gerekend, de excep-
tioneel machtige wezens, die voor heel het volk
van beteekenis waren.

Toch brengt de heugenis van een reuzenwor-
steling zonder meer nog het heldendicht niet. Het
volk voelt wel de eenheid, maar het ziet niet
een samenhangend, wel ineengesloten, ziel naar
hoogere orde alspeelend geheel. Dit ziet de kunstzin
van den dichter eer hij het wil, grijpt hij eer
hij de hand kan uitsteken. Hij ziet de motieven
belichaamd in de helden. Zijn kunstzin houdt
niet alleen in de veelheid der verschijnselen, maar
ook in de veelheid en den duur der oogenblikken
de eenheid van het geheel vast en ongemerkt
begint het alles zich zóó voor hem te schikken,
dat er één oogenblik, één gebeurtenis, één motief
is, dat al het overige overschaduwet en waarom
al het overige zich als om een middelpunt schikt.
Zoo doet hij het verleden voortleven als over-
weldigende eenheid. Maar hij doet meer. Achter
de bedrijven ziet hij een geheimzinnige macht.
De heldendichter voelt, dat zijn stuk ondoor-
zicht, onverklaarbaar en onverklaard zou zijn,
indien hij niet levens den sluier optichtte die de
werking van deze macht aan het gewone oog
ontrekt. Daarom bezingt hij de innemende der
Goden. Bij Christenheldendichters vinden wij het
heenwijzen op wat God in hen doet en op Godde-
lijke machtsbeschikkingen die openbaar werden.

De afstand van het heldendicht tot den roman
is tot in het onnadenkend spraakgebruik over-
brugd, waar men spreekt van den „held" van
een verhaal.

Er is echter ook een innerlijke samenhang. Een
heldendicht veronderstelt een stuk leven, waar-
van wij zelf de eenheid niet kunnen grijpen en
een dichter die het artistiek in zijn eenheid zet.

Een roman geeft ook een stuk menschelijk
leven, dat wij niet voor ons hebben en een kunst-
enaar schildert het in het woord.

Het verband blijkt duidelijk, als we zien, hoe
de roman — oorspronkelijk een verhaal in de
lingua Romana, de volkstaal der Galliërs —
zich uit het heldendicht heeft ontwikkeld.

Na den val van het Romeinsche rijk ontstonden
kleine nationale formatiën. Ook de strijd tegen
het Mohammedanisme werd verspreid gevoerd.
Wel werd door de vele worstelingen de helden-
geest gewekt, maar in de kunst leidde die tot
epische detailschildering. Toch bleef de grond-
gedachte van het oude heldendicht bewaard.
Men wilde grootheid aan de vergeetelheid ontruk-
ken en zich opheffen tot idealer standpunt door
aanschouwing van vroegere grootheid. Maar het
Middeleeuwsche volksepos beweegt zich binnen
kleinen kring. In de afgezonderde kringen ont-
stond voor een beperkt terrein een eigen epos.
Hierdoor naderi het epos den roman. De afstand
van den lezer tot de helden is niet meer zoo
groot. Men gaat de detaillering opsieren met
wat niet uit de traditie, maar uit de fantasie
van den verdichter komt. De diepste grond is,
dat niet meer heel het volk één massaal leven
heeft, maar er allerlei kringen zijn ontstaan met
verschillende idealen, waardoor ten slotte het

1) *Romanliteratuur*. Heraut no. 1202—1206, 1208, 1210,
1214, 1218, 1220, 1222 (1901).